

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

ΣΚΙΑΜΑΧΙΑ

Δημήτρης Γρηγορόπουλος

Προς συμβιβασμό βαδίζει ο ΣΥΡΙΖΑ -Στον αέρα αυτονόητες αλλαγές

Είμαστε μάρτυρες μιας ακόμη σκιαμαχίας των ψευδο-μονομάχων του νέου δικομματισμού, του ΣΥΡΙΖΑ και της ΝΔ. Επίδικο αυτή τη φορά το μάθημα των θρησκευτικών και κατ' επέκταση, η σύνδεση και η σχέση της Εκκλησίας με το κράτος και την κοινωνία. Η διαμάχη προκλήθηκε λόγω της μεταρρύθμισης του μαθήματος των θρησκευτικών από ομολογιακό, δηλαδή από μάθημα κατήχησης στην επίσημη θρησκεία, σε μάθημα θρησκευσιολογίας, μελέτης δηλαδή και διδασκαλίας της ιστορίας και των δογμάτων των βασικών θρησκειών, συμπεριλαμβανομένης και της Ορθοδοξίας, της επίσημης θρησκείας του ελληνικού κράτους κατά το Σύνταγμα.

Σ' αυτόν τον αυτονόητο για μια σύγχρονη κοινωνία εκσυγχρονισμό αντέδρασε η Εκκλησία, ανακαλώντας στη μνήμη αντιδραστικές παρεμβάσεις της στα κοινά, όταν πρωταγωνιστούσε στις διαδηλώσεις εθνικιστικού μίσους για το όνομα της Μακεδονίας ή όταν ο Αρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος έσειε απειλητικά το λάβαρο της Αγίας Λαύρας στους πολιτικούς που διανοήθηκαν να αφαιρέσουν το θρήσκευμα απ' την αστυνομική ταυτότητα.

Ως συνήθως, το κλίμα άναψε τεχνητά η απαξίωση της Εκκλησίας απ' τον υπουργό Παιδείας Ν. Φίλη για τη στάση της στην περίοδο της γερμανικής κατοχής και της χουντικής επταετίας, ενώ στελέχη της ΝΔ καταδίκασαν στο πυρ το εξώτερο τους άθεους ΣΥΡΙΖΑίους για την επίθεσή τους εναντίον των εθνικών και θρησκευτικών παραδόσεων. Τελικά ο «ιερός πόλεμος» αποδείχτηκε καβγαδάκι ρουτίνας. Το πρόβλημα της διδασκαλίας των θρησκευτικών είναι υπαρκτό στη σύγχρονη κοινωνία, ιδίως επειδή συνδέεται με το γενικότερο πρόβλημα της σχέσης κράτους - Εκκλησίας και τις αντιτιθέμενες επ' αυτού απόψεις.

Ωστόσο, τα συστημικά κόμματα κονταροχτυπιούνται, όχι γιατί τους καίει το πρόβλημα αλλά για το θεαθήναι, για να εντυπωσιάσουν και να χειραγωγήσουν το κοινό τους. Ιδιαίτερα η κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ πιεσμένη απ' το βάρος των αντιλαϊκών και αντιδημοφιλών πολιτικών της αναζητεί απεγνωσμένα αντιπερισπασμούς για να ζωογονεί το πρόσημο «προοδευτικότητας» και αντιδιαστολής προς τις δυνάμεις της συντήρησης.

Αυτοπροβάλλεται λοιπόν αξιοποιώντας το θέμα των θρησκευτικών και της Εκκλησίας ως δύναμη προοδευτική, ενώ απεμπολεί ζητήματα ακόμη και αστικού εκσυγχρονισμού, όπως ο χωρισμός Εκκλησίας - κράτους και η εθνικοποίηση της τεράστιας ακίνητης περιουσίας της Εκκλησίας. Αλλά και στην αλλαγή απλώς του μαθήματος των θρησκευτικών η κυβέρνηση δεν έδειξε αποφασιστικότητα, προωθούσε μεσοβέζικες λύσεις. Τη χρυσή τομή του συμβιβασμού χάραξε ο Α. Τσίπρας με την ομιλία του στη Βουλή (28/9) διαβεβαιώνοντας ότι στο τελικό πρόγραμμα θα ενσωματωθούν οι παρατηρήσεις της Εκκλησίας.

Η Εκκλησία, αν και δεν εντάσσεται τυπικά στο κράτος, εντάσσεται ουσιαστικά στους ιδεολογικούς μηχανισμούς του, όπως τα ΜΜΕ, η εκπαίδευση, η αστική διάνοηση, τα συντηρητικά συνδικάτα. Η αναγωγή του θρησκευτικού κηρύγματος σε ένα μεταφυσικό παντοδύναμο θείο και η προστασία απ' το κράτος καθιστά πανίσχυρη την ιδεολογική παρέμβαση της Εκκλησίας υπέρ της αστικής πολιτικής, παρά τη σχετική αυτοτέλεια της

Ο διαχωρισμός Εκκλησίας - κράτους ώριμο και επιτακτικό δημοκρατικό αίτημα

Ο δεσμός Εκκλησίας - κράτους δεν απαιτεί επαναστατική ανατροπή για να καταργηθεί. Είναι αίτημα αστικού εκσυγχρονισμού. Στο δυτικό καπιταλιστικό αυτός ο διαχωρισμός πραγματοποιήθηκε απ' τον Μπίσμαρκ στη Γερμανία και την Τρίτη Δημοκρατία στη Γαλλία και τις άλλες καπιταλιστικές χώρες πριν από εκατό και περισσότερα χρόνια. Η καπιταλιστική ελληνική κοινωνία αποτελεί εξαίρεση. Η σφυρηλάτηση ισχυρών δεσμών μεταξύ αστικού κράτους και Εκκλησίας απ' την απελευθέρωση της χώρας με την εθνική αστική επανάσταση φαίνεται αδιατάρακτη και αλώβητη. Το κύρος και η επιρροή της Εκκλησίας διαμορφώθηκαν στη μακρόχρονη Τουρκοκρατία, όταν με εκχώρηση της τουρκικής εξουσίας το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως αποτέλεσε το θεσμικό κέντρο των υπόδουλων ορθόδοξων λαών της Βαλκανικής και της Μικράς Ασίας.

Αυτή η παράδοση συνεχίστηκε και μετά την εθνική απελευθέρωση και διατηρείται μέχρι σήμερα. Η Εκκλησία συνδέθηκε ισχυρά και αλληλοϋποστηρίχτηκε με την αστική τάξη και το κράτος της σε όλες τις καμπές της ιστορικής διαδρομής της ελληνικής κοινωνίας. Αποτέλεσε και αποτελεί ισχυρό κυματοθραύστη ακόμη και εθνικών αστικών εκσυγχρονισμών, όπως η καθιέρωση της δημοτικής (βλ. Ευαγγελικά στις αρχές του 20ού αιώνα και αφορισμός του Ελ. Βενιζέλου). Στη δεκαετία 1920-1930 η Ιερά Σύνοδος με εγκύκλιό της ποινικοποιεί τη χρήση της δημοτικής και την κομμουνιστική ιδεολογία απαιτώντας τη δίωξη των δημοτικιστών και των αριστερών διανοούμενων, αποτελώντας έτσι προπομπό της ψήφισης του «ιδιώνυμου» το 1928 απ' την κυβέρνηση Ελ. Βενιζέλου.

Η Εκκλησία συνεργάστηκε με τη μεταξική δικτατορία, ενώ στη διάρκεια της γερμανικής κατοχής η Ιεραρχία (μητροπολίτες) στην πλειοψηφία της συνεργάστηκε με τους κατακτητές, με τιμητικές εξαιρέσεις τον μητροπολίτη Ιωαννίνων και Ηλείας, που προσχώρησαν στον ΕΑΜ και σε μεγάλο βαθμό το λαϊκό κλήρο, που αντιτάχτηκε ή και πολέμησε το κατοχικό καθεστώς. Στον εμφύλιο πόλεμο και στις δεκαετίες του '50 και '60 η Εκκλησία και οι παραεκκλησιαστικές οργανώσεις, κυρίως η «Ζωή», αποτέλεσαν ισχυρό βραχίονα του αντικομμουνιστικού αγώνα, ενώ σφυρηλατήθηκαν ισχυροί δεσμοί ιεραρχίας και στρατού που εκδηλώθηκαν κυρίως στη διάρκεια της Χούντας, όταν καθιερώθηκε ως επίσημη ιδεολογία η ιδέα της «Ελλάδας Ελλήνων χριστιανών».

Οι κομμουνιστές απαιτούν την κατάργηση των προνομίων της Εκκλησίας (τεράστια περιουσία, μισθοδότηση απ' το κράτος) και την πλήρη κατοχύρωση της ελευθερίας της συνείδησης.

Στη μεταπολίτευση, με νωπές τις μνήμες απ' τη σύμπλευση Ιεραρχίας και Χούντας, τα αριστερά κόμματα και το ΠΑΣΟΚ, ήταν υπέρ του πλήρους διαχωρισμού Εκκλησίας και Πολιτείας. Επί διακυβέρνησης ΠΑΣΟΚ πραγματοποιήθηκαν ορισμένες αλλαγές με τις οποίες διαφωνούσε η Εκκλησία: Η ισοδυναμία του πολιτικού γάμου με τον θρησκευτικό, όχι όμως και η υπεροχή του πρώτου (υποχρεωτικότητα) όπως συμβαίνει στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, το αυτόματο διαζύγιο, η αποποινικοποίηση της «μοιχείας», η αλλαγή του οικογενειακού δικαίου. Ωστόσο, το ΠΑΣΟΚ στη συντηρητική στροφή του μετά την πρώτη τετραετία εγκατέλειψε τη θέση του πλήρους διαχωρισμού Κράτους - Εκκλησίας.

Τα βήματα του ΠΑΣΟΚ ακολούθησε και ο ΣΥΡΙΖΑ, όταν ανέλαβε τα ηνία της διακυβέρνησης. Οι ακραίες αντιδράσεις της Ιεραρχίας στο θέμα της αμύθητης εκκλησιαστικής περιουσίας, στο Μακεδονικό και το θέμα των ταυτοτήτων είχαν προετοιμάσει το έδαφος στην κοινή γνώμη (σε μεγάλο μέρος της

τουλάχιστον) για την άρση του αναχρονιστικού δεσμού κράτους – Εκκλησίας. Ακόμη και το 2009 ο Α. Τσίπρας δήλωνε:

«Θεωρούμε απαράδεκτο σε χώρους εκπαίδευσης παιδιών και νέων να υπάρχει με την παρούσα μορφή του και μάλιστα υπό υποχρεωτική μορφή το μάθημα των θρησκευτικών. Όπως επίσης ανεπίτρεπτο θεωρούμε τον εκκλησιασμό και την υποχρεωτική πρωινή προσευχή στα σχολεία».

Όπως συνέβη όμως και με το ΠΑΣΟΚ και γενικά με τα αριστερά κόμματα που σοσιαλδημοκρατικοποιούνται για να ιδιοποιηθούν την πολύφερνη κυβερνητική εξουσία, ο ΣΥΡΙΖΑ όχι μόνον αποποιήθηκε την αριστερή πολιτική αλλά και τον αστικό εκδημοκρατισμό – εκσυγχρονισμό στο επίμαχο θέμα του διαχωρισμού Εκκλησίας – Κράτους, στα αναγνωρισμένα με διεθνείς συνθήκες δικαιωμάτων των μεταναστών και προσφύγων, στην υιοθέτηση της ανόθευτης απλής αναλογικής στον εξοστρακισμό της ριζοσπαστικής Αριστεράς απ' τα ΜΜΕ, στην αναδιάταξη και όχι στην καταπολέμηση της «διαπλοκής». Ο ΣΥΡΙΖΑ οδηγήθηκε κατευθείαν στο Βατερλό μιας υπεραντιδραστικής νεοφιλελεύθερης διαχείρισης, επιχειρώντας να τη διακοσμήσει με κάποια «προοδευτικά» πρόσημα, όπως η δήθεν κατάργηση του κατηχητικού χαρακτήρα της διδασκαλίας των θρησκευτικών.

Η σύνδεση και αλληλοϋποστήριξη της Εκκλησίας με την οικονομική και πολιτική αστική τάξη είναι πανίσχυρη ακόμη και στις καπιταλιστικές κοινωνίες, στις οποίες αποτελεί πραγματικότητα ο διαχωρισμός Εκκλησίας – Κράτους. Αυτή η δομή είναι πολύ ισχυρότερη στην ελληνική κοινωνία, στην οποία αυτός ο γόρδιος δεσμός δεν έχει ακόμη κοπεί, πράγμα που εξηγεί τη ματαίωση ακόμη και εκσυγχρονιστικών μεταρρυθμίσεων, στις οποίες αντιτίθεται η Εκκλησία.

Η Εκκλησία, αν και δεν εντάσσεται τυπικά στο κράτος, εντάσσεται ουσιαστικά στους ιδεολογικούς μηχανισμούς του, όπως τα ΜΜΕ, η εκπαίδευση, η αστική διανόηση, τα συντηρητικά συνδικάτα. Η αναγωγή του θρησκευτικού κηρύγματος σε ένα μεταφυσικό παντοδύναμο θείο και η προστασία απ' το κράτος καθιστά πανίσχυρη την ιδεολογική παρέμβαση της Εκκλησίας στη σύγχρονη κοινωνία που μαστίζεται από πληθώρα προβλημάτων. Αυτή η παρέμβαση ενισχύει την αστική πολιτική, παρά τη σχετική αυτοτέλεια της Εκκλησίας και τις επιμέρους αντιθέσεις τους. Προφανώς είναι μεγαλύτερη η ισχύς και ο κοινωνικός συντηρητισμός της ελληνικής Εκκλησίας που δεν έχει διαχωριστεί απ' το κράτος.

Το κομμουνιστικό κίνημα κηρύσσει την κατάργηση της εκμεταλλευτικής κοινωνίας και είναι επομένως φιλοσοφικά και ιδεολογικά αντίθετο με τη θρησκεία και την οργάνωσή της, την Εκκλησία, που παραπέμπουν τη λύτρωση στη μετά θάνατον ζωή. Ωστόσο, αποδέχονται και υπερασπίζονται το δικαίωμα του θρησκεινών ως ατομική υπόθεση, στην οποία το κράτος δεν έχει καμιά ανάμιξη εκτός απ' την προστασία της ελεύθερης έκφρασης και άσκησης αυτού του δικαιώματος. Γι' αυτό οι κομμουνιστές είναι ρητά αντίθετοι στη συνύφανση, άτυπη ή τυπική (Ελλάδα), της Εκκλησίας με το κράτος. Απαιτούν την κατάργηση των προνομίων της Εκκλησίας (τεράστια περιουσία, μισθοδότηση απ' το κράτος) την πλήρη κατοχύρωση της ελευθερίας της συνείδησης, την ισότιμη μεταχείριση όλων των πολιτών ανεξαρτήτως θρησκεινών, τον πλήρη διαχωρισμό Εκκλησίας – κράτους.

Δημοσιεύθηκε στο ΠΡΙΝ, 2.10.2016